

ПОЯВИ І ЗНИКНЕННЯ ВІТАЛІЯ КОРОТИЧА...**Є. М. Баран**

Віталій Коротич. Цілком особисто. Приватні листи до Дмитра Кременя. – Харків: “Фоліо”, 2011. – 411 с.

Якось ця книга пройшла боком. Не кажу, що не було відгуків, але вони пройшли повз увагу читачів. А книга не просто цікава, вона є знаковою для переосмислення української літератури останнього півстоліття.

Хтось може сказати, що постать Віталія Коротича є одіозною. Український поет, публіцист. Лавреат багатьох літературних премій. Редактор журналу „*Всесвіт*“ наприкінці 70-х-середині 80-х років і журналу „*Огонек*“ в горбачовську добу. Додається до цієї картинки нещодавня його з’ява в ролі інтерв’юера Віктора Януковича, напередодні розстрілів київського Майдану 18 і 20 лютого 2014 року. Ніяк не можу зрозуміти, для чого це треба було Віталію Коротичу? Або поставлю питання інакше. Хто підставив Віталія Коротича? Чи така поведінка є симптоматичною для нього взагалі? Частково, відповіді на ці непрості запитання прочитуються у згаданій книзі.

Я не беру до уваги компліментарність Віталія Коротича на адресу поета Дмитра Кременя. Кремень – талановитий поет, хоча не однозначний в сприйнятті. Все мені згадуються листи одного миколаївського літератора, який застерігав мене від спілкування з лауреатом Державної премії України. Я слухав ці застереження, але прагнув сам для себе з’ясувати всі “за” і “проти”. Тим більше, не виключав, що хтось комусь подібне міг говорити або писати про мене.

Книга включає 121 лист Віталія Коротича до Дмитра Кременя, хоча із післямови того ж Дмитра Кременя (“*Секрети чистого мистецтва*”) зрозумів, що у книзі мали бути і його листи до Віталія Коротича. Або перевитрати видавничого процесу з його вічною економією паперу, або ж видавничу кон’юнктура, в яку український сучасний поет Дмитро Кремень, нехай і Шевченківський лауреат, не зовсім вписувався, привели до такого варіанту книги.

Хронологія вибраного листування: один лист з 1987 року, решта – 2004-2011. Іменна палітра листування унікальна – це своєрідний енциклопедичний словник від Віталія Коротича, навіть не хочу переобтяжувати себе переліком цих імен, все одно когось та й пропущу.

Я не переповідастиму зміст листів Віталія Коротича. Наскрізна тема – власна екзистенційна самотність; якась затаєна образа на українських літераторів за нерозуміння його позиції (нехай і захована за показну байдужість, іронію чи самоіронію); любов до Києва (його Києва!). Все інше: імена, події, ситуації, спогади, оцінки, характеристики друзів і не-

другів – похідні до цього триединого сенсу публічних одкровенень Віталія Коротича.

У своїй бібліотеці маю декілька книг Віталія Коротича – “Течія” (1965), яку випадково придбав у “Букіністі”; двотомник “Вибраних творів” 1986 року, якого мені подарував однокурсник на день народження і ще десь затерлася книга публіцистика “Кубатура яйця” (1979). Ніколи не забуду інтерв’ю, яке дав Віталій Коротич Юрію Покальчуку і яке було надруковане в газеті “Молодь України” у січні 1988 року. Власне, це інтерв’ю, в якому Коротич дав різку оцінку естетичним спромогам українських літераторів і поставило його поза контекст письменницької спільноти. З багатьма оцінками Віталія Коротича я тоді погоджувався, хоча і не знав якихось внутрішніх перипетій, що змусили його сказати вголос неприємну правду про стан і статус української літератури.

Віталій Коротич – людина, яка знає ціну втратам. 1971 року трагічно загинув його найстарший син Андрій (1959-1971); 1985 року помер батько, Олексій Степанович (1909-1985); 2008 року померла мати, Зоя Леонідівна (1910-2008), про що він згадує у листі до Дмитра Кременя від 04.05.2008 року. Книга вийшла 2011-го, у книзі згадки про двох синів Віталія (1971 р.н.) і Микиту (1975 р.н.). Щоправда, у “Вікіпедії” подається інформація про смерть сина Віталія того ж 2011 року. Якщо це правда, можна поспівчувати Коротичу як батькові, як людині.

Тепер про листи. За формою це Монологи на різні теми людського життя. Власне, конкретного людського життя Віталія Коротича. Щось можна приймати у цих монологах, з чимось не погоджуватися, а щось просто відкидати. Але. Ці листи є спробою діалогу між літературними поколіннями, традиції якого у нас фактично не було. В такому сенсі, се справді найвідвертіша бесіда, яку можна почути з уст відомої (публічної) людини. Нехай вона, ця бесіда, моментами різка, моментами компліментарна (що стосується адресата і його родини), моментами суперечлива, але ніколи не нудна.

Гадаю, книгу листів Віталія Коротича до Дмитра Кременя, поряд із книгою спогадів Юрія Ілленка, мали б читати українські гуманітарії сучасної доби. У них є найголовніше – звільнення від дріб’язку людського, нехай і через деталізацію конкретики (побутової, індивідуальної, суспільної тощо). Коротич – один із найхімерніших і найцікавіших співрозмовників серед покоління шістдесятих. Його рятує від позерства і забронзовіння іронія і самоіронія. Нехай і з відтінком драматичним або й цілком трагічним...

Я думаю, зрештою, переконаний, що листування Віталія Коротича, отсей відчайдушний акт сповіді із розумінням всієї умовності такої в очах інших, є вже контекстом культури. Контекстом української культури, незалежно від того, любимо ми Коротича чи не любимо, задримо йому чи співчуваємо. Цей листовний монолог є понад індивідуальною правдою і понад українським літературним контекстом. Він вписує до-

свід Самоти в контекст людської байдужості. І підводить цю індивідуальну Самоту до рівня античної трагедії.

Листи Віталія Коротича є своєрідною енциклопедією естетичної думки й індивідуальною літературною бувальщиною (щось близьке до того, чим були наприкінці 50-х-початку 60-х *“Письменники зблизька”* Михайла Рудницького і *“Розповіді про неспокій”* Юрія Смолича наприкінці 60-х-початку 70-х років ХХ століття).

На завершення декілька міркувань і поколіннєвих спостережень Віталія Коротича:

1. *“Треба жити і виконувати свій обов’язок”* (с. 7);
2. *“(…) на одній з дискусій Вінграновський, найталановитіший з нас, на мою думку, сказав – і Гончар довіку йому того не пробачив, що „Поприходили з війни сержанти, які придурюються генералами й учать нас, а самі невчені...”* (с. 9);
3. *“Ми мусимо повернути собі персональну відповідальність за все, без цього не буде ні країни, ані літератури”* (с. 17);
4. *“Ми є частиною природи й світу – тому треба змінювати себе. А результат залежатиме від процесу самовдосконалення”* (с. 29);
5. *“(…) будь-хто може вірити у будь-що, але треба відповідати за систему власних переконань, обстоювати їх, і – вже точно – не примушувати інших платити по твоїх рахунках”* (с. 54);
6. *“З часом відбувається не розширення, а звуження кіл спілкування й це дуже цікавий процес, бо цінуєш над усе свою душевну розкутість, бажання, але й можливість, добирати співрозмовників”* (с. 56);
7. *“Кожен з нас, як дівчина, повинен точно знати, до якої межі можна дозволяти лапати себе за коліна”* (с. 84);
8. *“(…) смерть не розриває стосунків між людьми, а переводить їх у якусь іншу форму (…)”* (с. 86);
9. *“Незвичних людей натовп завжди прагне виштовхнути у першу чергу, легше зносять “таких, як усі”. Але якщо ти вистояв і відстояв свій стиль – легше стає жити самому”* (с. 91);
10. *“Література, що не авторитетна у власного народу, має сумну долю”* (с. 318);
11. *“Книги це такі діти, яких треба пускати в самостійне життя вдумливо”* (с. 359);
12. *“Втратити Україну було б для мене страшним ударом (…)”* (с. 397).

З цитуванням досить. Я вибрав універсальні ключі-міркування, уникнувши індивідуальних оцінок тих чи інших конкретних людей. Зрештою, вони аж ніяк не епатажні і не є грою на публіку. Коротич дозволяє собі бути собою, виходячи за межі тих *“напівправд”*, які тільки й уможливлють наше компромісне співжиття в спільноті. Можливо, цей досвід когось обурить, а комусь допоможе. А найкраще було б, якби його просто намагалися зрозуміти...